

kim brojem imenica stranoga porijekla tipa *mòntēr*, *frīžidēr*, *miliciònār* i dr. Ujedno, s akcentom na dočetu ove se imenice ne udaljuju mnogo po slušnom dojmu od svojih predložaka iz jezika davaoca.

Dakle imenice stranoga dočetka *-ier(e)* u hrvatski jezik preuzimamo s dočekom *-ijēr* i s takvim akcentom, a ako je uobičajen preneseni akcent, neće ništa smetati.

Ako se prema ovim imenicama (tipa *hotelijēr*) izvodi imenica ž. roda, ona dobiva u hrvatskom dočetak *-ka*, dakle: *ijērka* (*hotelijer -hotelijerka*). Ali ima i takvih koje su ž. rod dobile prema imenici iz stranoga jezika, pa su u tom slučaju dobile dosljedno dočetak *-ijéra* (*barijéra*, *karijéra*, *bombonijéra*, *garsonijéra*). Imenice m. roda s dočekom *-ijēr* imamo prema franc. imenicama s dočekom *-ier* (m) i prema talij. s dočekom *-iere* (m), a imenice ž. roda s dočekom *-ijéra* prema franc. imenicama s dočekom *-iére* (f) i prema talij. s dočekom *-iera* (f). Mnoge od riječi ovoga tipa, a zabilježene u rječnicima, ne nalaze se u standardnoj upotrebi, a ima ih i takvih koje se nalaze u standardnoj upotrebi, a ne bi trebalo da se nalaze. Međutim to nije ovdje važno, nego nam je bilo važno utvrditi pravilo za njihovo preuzimanje kad se preuzimaju.

KAJKAVIZMI U PRIPOVIJETKAMA SLAVKA KOLARA

Stjepko Težak

Obnovitelj hrvatske kajkavske dramske riječi, mislim da autoru drame »Svoga tela gospodar« ta oznaka pripada, svoju je vezanost za kajkavsku riječ potvrdio i u pripovijetkama. Međutim, u ovom času ne zanimaju nas kajkavski dijalozi njegovih seljaka s Vukomeričkih gorica, nego kajkavizmi koje pisac unosi u svoj štokavski tekst. U Kolarovu se naime tekstu sred štokavske rečenice nađe i riječ koja po nekom svom elementu, fonološkom, morfološkom, tvorbenom ili semantičkom, a možda i rječnički ne pripada književnom jeziku. Zanimljivo je vidjeti zašto mu ti kajkavizmi trebaju.¹

Ali zanimljiva je i druga pojava. Mnogi od tih kajkavizama, kao i oni njegovi kajkavski dijalozi, nerijetko su u određenoj mjeri štokavizirani (razlikovanje afrikata, akavski refleks poluglasova i sl.). Rekao bih da su tri razloga toj djelomičnoj štokavizaciji. Prvi je u Kolarovoj težnji da mu kajkavsku riječ razumije što širi sloj čitatelja. O tome indirektno svjedoči i njegova izjava u jednom intervjuu: »Ja sam također napisao Svoga tela gospodar i sa zadovolj-

¹ Ovo je donekle prerađena verzija izlaganja na znanstvenom skupu u Zlataru (Dani kajkavske riječi, 1971.).

svom sam ustanovio da su u svim krajevima naše zemlje dobro primili i razumjeli tu pripovjetku — odnosno dramu i film.«² Drugi razlog izlazi iz činjenice da je kajkavsko narječje sela koje Kolar opisuje nagriženo utjecajima književne i neknjiževne štokavštine. A treći se razlog štokavizacije kajkavizama u piščevoj rečenici krije u autorovoj težnji za fonološkim, morfološkim i donekle sintaktičkim uravnoteženjem njegove štokavske rečenice. A sve je to u skladu s dugom kajkavskom književnom tradicijom.

Među kajkavizmima u Kolarovom štokavskom tekstu u golemoj su većini leksičke kajkavske osobine, a tek veoma iznimno morfološke (dva volička) i fonološke (vujec, sinek, sneha, zelva). Od pripovijedaka gdje se ti kajkavizmi pojavljuju uzimam samo one koji se pojavljuju u starijim izdanjima zbirke »Mi smo za pravicu.«³ Terminom kajkavizam obuhvaćam i riječi koje se mogu naći i u drugim našim narječjima (*soldat, tanac, kupica, frajlica*) kad god u Kolarovu tekstu postižu iste učinke kao i pravi, isključivi kajkavizmi.

Na Kolarove kajkavizme iz područja rječnika možemo primijeniti ono što Cressot kaže za tuđice: »Sa stilističkog stajališta razlikujemo slučaj gdje pojedinac upotrebljava riječ za svoj račun i onaj gdje on navodi ili oponaša riječi druge osobe.«⁴ U prvom slučaju imam upotrebu kajkavizama u specifične stilske svrhe, s višim stupnjem izražajnosti i stilskom polivalentnošću, dok se u drugom postiže mjesna obojenost ili pak individualizacija lika jezičnim sredstvima u smislu Cressotova tumačenja: »Odričući se svog vlastitog jezika i svoje vlastite stilistike mi se trudimo da poprimimo psihologiju, da oponašamo rječnik i stilistiku junaka.«⁵

Svi Kolarovi kajkavizmi pomažu da se ostvari mjesna obojenost pripovijedanja. Zato će on u opisima ambijenta, atmosfere i situacija upotrijebiti u štokavskom književnom tekstu kajkavsku riječ kojom će najtočnije izraziti predmete i pojmove karakteristične za kajkavsko selo između dva rata.

To su termini za odjevne predmete: *ancug, cabajka, rubača, rubenina, rubina, škrljak* i dr., za različite kućne, osobne i druge upotrebne predmete: *ambrela, bajs, baltica, kupica, lampa, lampaš, lampica, lojtra, šrajtoflin, škač* i dr.; pojmovi koje unosi u selo civilizacija: *ajzliban, brijpaper, špitalj, štacija, urlab* i dr.; pojmovi za označivanje srodstva i svojte: *sinek, sneha, vujec, zelva, prijatelj, prijateljica* (u značenju: zetov ili snahin otac, odnosno mati), *domari* (u značenju ukućani); potom pojmovi vezani za posjed i društvene odnose: *grunt, gruntaš, osebukak, šibra, tal, frajlica, gospodična, gospon, fiškal, stara*

² Slavko Kolar u Adamovcu, Modra lasta, 1. 12. 1961.

³ MH, Zagreb, 1942. Radi ekonomičnosti u daljem tekstu upotrebljavam kratice: Sudnji dan ili kako je Janko Klasić upoznao slobodu = SD, Ženidba Imbre Futača = ZIF, Svoga tijela gospodar = STG, Breza = B, Kriza = K, Mi smo za pravicu = MSZP.

⁴ Marcel Cressot, *Le style et ses techniques, Le lexique*, Paris, 1963.

⁵ Cressot, n. d.

dekla, muž (u značenju seljak), *štirati, preštirati, prez zakona* (u značenju izvan braka) i, napokon, pojmovi vezani za narodne običaje i vjerovanja: *coprija, coprnica, zacoprati, rožanj, snuboki* i dr.

U skladu je s Kolarovom težnjom da bude što razumljiviji i nekajkavcima njegov postupak usporednog navođenja književne riječi pored dijalektizma:

Između starodrevnih lipa razaznavao se župni dvor iliti farof (ŽIF, 63). — ... ali da ima i urlaba ili odsustva (STG, 107).—

... dok se njena zelva ili zaova s momkom zabavljala (ŽIF, 81). — Ide ona, sva zemlja tutnji, a pod rukom joj sjekirica — »baltica« (ŽIF, 77).

Deminutivom *sjekirica* postignut je kontrast: golema djevojka Jaga i sitno joj oruđe u ruci, pri čem slika postaje gotovo groteskna za onoga tko zna kako je »baltica« malena. U prethodnim rečenicama Jaga je »curetina kao žandar«, »visoka kao toranj, a omašna kao klada«.

Zašto gospoda da tako dobro živu, dok se muž-seljak muči bez ikakve koristi? (K, 223)

Riječju muž jače je istaknuta opreka gospodin — seljak, jer muž ističe onu vjekovnu mržnju kajkavskog seljaka prema gospodi oštrije nego mnogo bljeda službena, književna riječ seljak. Ipak, da ne bi bilo zabune za one koji znaju samo književno značenje riječi muž, Kolar uz taj dijalektizam dodaje i riječ seljak. Budući da to dolazi u svojevrsnom neupravnom govoru (pisac prepričava teme seljačkog razgovora), moguće je tu dvostrukost shvatiti i kao svjedočanstvo o postupnom potiskivanju jedne stare riječi. Naime, iz tog su se razloga i u seljačkim razgovorima mogli čuti takvi pleonastički izrazi.

Međutim, to ponavljanje manje-više sinonimnih riječi odraz je i posebne stilske osobine Kolarova pripovijedanja, koju bismo mogli dovesti u vezu s manirom seoskog kajkavskog pripovjedača.⁶

Nahvalila mu Jagu na sve fele i načine. (ŽIF, 125)

Fela znači vrsta, ali i način, modus. Izraz »na sve fele i načine« veoma je uobičajen u kajkavskih pripovjedača, a njime se posebno ističe raznovrsnost mnogolikost, složenost načina kojim se nešto čini.

Takvim se ponavljanjem ostvaruje i pripovjedačka ritmičnost rečenice, a nerijetko i gradacija:

...nije baš »fest«, nije ljepotica, ali je dobra i radina... (STG, 172)

Indeclinabile, jednosložno *fest* (i *feš*) znači *zgodan, naočit, lijep*, ali nema izražajnu težinu ljepotice, pa se ovo ponavljanje doima kao gradacija.

Mnogo kajkavizama Kolar donosi u neupravnom govoru, gdje samo jednom ili drugom riječju podsjeća čitatelja da se nalazi u kajkavskom prostoru, među kajkavcima:

⁶ Potanje sam o tom pisao u priručniku Literarne, novinarske, recitatorske i srodne družine, ŠK, Zagreb, 1971., str. 37. (Proučavanje jezika književnog djela.)

... stvar je bila doduše ružna i malo špajsna, kako bi babe rekly (ŽIF, 72). — Ivina žena lanula, t. j. upravo zinula potpuno jasno riječ »pajcek« (ŽIF, 96). — Onda opet stara Kata nadovezuje, kakva je Janica bila kao sneha (B, 199). — ... a na kraju zamolio ćaću, da mu pošalje »penez« (ŽIF, 147). — Tu se Franc Nematik izjadao (...) kako mu se junac toliko razbolio, da može do sutra parnuti (ŽIF, 99). — Pa zar njega da babe truju coprijama?! (STG, 185)

Takvim ubacivanjem izvornog izraza u neupravni govor pisac katkad upućuje i na psihologiju svog junaka:

... a još se većma ljuti, kad mu bolesnik dolazi ovako, odmah poslije ručka, pa još s »razbitim gupcem«, kako se izvoljela izraziti njihova ljepotica Jalža. (MSZP, 241)

Jalža je pogospodena »kumica«, koja se srami sredine iz koje je došla pa to pokazuje birajući izraz »razbiti gubec« umjesto »razbiti zubi« da bi izrazila svoju superiornost i društvenu udaljenost od seljaka Janka Klasnića.

Mnoge Kolarove kajkavizme mogli bismo zamijeniti književnim riječima, a da se pri tom ništa ne izgubi osim onog lokalnog kolorita:

... a ono cijela fara znala tu komediju (STG, 180). — Možda coprija već djeluje (STG, 182). — ... bio godinu dana pokusni žandar, pa šumski radnik, pa »cimerman« (B, 193). — ... hoće li i u novoj državi plaćati »štibru« (SD, 49). — Zato on bez mnogo promišljanja kidnu na drugi brijeg, k nekakvom vujcu Dugijanu (STG, 172). To je već falinga ozbiljnija! (STG, 172) — Nalupao je toliko, da je morala u špitalj (ŽIF, 73). —

... sa sjenika po nekakvoj klimavoj »lojtri« spušta!a se baš Roža (STG, 165).

Riječ župa, čarolija, tesar, porez, ujak, mana, bolnica, ljestve znače isto što i fara, coprija, cimerman, štibra, vujec, falinga, špitalj, i lojtre, ali ove posljednje daju pripovijedanju onu posebnu boju i aromu kajkavske sredine koje se književnim riječima ne mogu ostvariti.

Kao svaki pravi umjetnik, Kolar ima osjećaj mjere: ne pretjeruje. Uz ambrelu upotrijebit će i kišobran, uz kupicu bit će i čaša.

Ima tu vjerojatno i težnje za promjenom (jer »variatio delectat«) pa Kolar izmjenjuje sajam, i vašar, i pazar, te jendek i jarak, avliju i dvorište, bude-lar i šrajtoflin, vojsku i soldačiju, curu i momu, štalu i staju, iako neke od njih ne pripadaju ni kajkavskom ni književnom rječniku. No najčešće to nije samo promjena radi promjene, nego je uvjetovano i kakvim jačim razlogom. Jednom je to odraz prodiranja riječi iz književnog jezika ili susjednih dijalekata (da se na kajkavskom »sejmu« može čuti i nekajkavski »vašar« ili »pazar«, to nije čudno), a drugi put je uspjeti piščev izbor koji se uz smislenu preciznost odlikuje i emocionalnom obojenošću ili kakvom tananom psihološkom nijansom.

Dojahao on na svojoj krakatoj i repatoj bedeviji, noseći presveti sakrament u ruci. Bedeviju je vodio zvonar Janko, cinkajući tako milo i svečano, da se sve krstilo i klanjalo, kudgod je velečasni s otajstvom prolazio. (B, 202)

Stanovita smiješnost ovog prizora izlazi već iz same situacije: svećenik s mistikom hostije uz milo, to jest sjetno (semantički kajkavizam) cinkanje zvona, u realistički gruboj poziciji jahača epske kobile. Ali šaljivosti pridodnosi i riječ *bedevija* koja je ovdje izražajnije od *kobile*, jer izaziva ironičnu predodžbu junaka iz narodne pjesme.

Radi postizanja jačeg dojma smiješnosti Kolar gdjekad izbjegava kajkavskom kraju primjerenije riječi (*cura, curica, curetina*), pa poseže za nekajkavskom (*moma*):

Bila je to curetina, kao žandar. Nije bila baš mlada, već onako zrelija moma. (ŽIF, 76)

I *cura* i *djevojka* u toj bi poziciji bila na nižem stupnju izražajnosti.

Neki kajkavizmi Kolaru trebaju i zato što nemaju adekvatne zamjene u štokavskom književnom jeziku. Književni bi »prijevod« gdjekad morao biti deskriptivan, a time bi se remetio ritam rečenice i, naravno, izbljedjela bi ona mjesna boja. Takve su npr. riječi: *šrotati* = hraniti prekrupom; *gruntat* = seljak s mnogo zemlje; *gelender* = debela prečka na ogradi za koju se veže stoka po sajmovima; *cabajka* = vrsta debelog ženskog kaputa; *šecovati* = mjeriti, procjenjivati pogledom; *rožanj* = zvonjenje na misu u određeni sat.

Čitavu ga zimu suhim sijenom hranili, pomalo ga i »šrotali«. (K, 216)

Neknjiževna riječ tu bi se lako izbjegla: Čitavu ga zimu hranili suhim sijenom, a pomalo i prekrupom. Ili: Čitavu ga zimu suhim sijenom hranili, pomalo ga i prekrupom uhranjivali. U oba primjera izmijenio bi se ritam pa bi nestalo karakteristika usmenog pripovijedanja. Naime, uz osebujan ritam ponavljanja, tu nalazimo i nonšalantnost u izboru riječi. U prvom pak primjeru oslabila bi i gradacija: hraniti — šrotati (šrotati znači: bolje hraniti).

Gdjekad se književnom zamjenom gubi i koja značenjska ili zvukovna komponenta:

... koliko god se hrustila i prijetila, da će Imbru tužiti velečasnom (ŽIF, 140).

Glagol *hrustiti se*, među ostalim, znači i *prijetiti*. Ali ne samo to. Ta riječ je polivalentna jer u isti mah izražava i nijansu ljutnje, i pobune, i kostriješenja i bahatosti. U perfektu »hrustila se« krije se i prijetnja, i pobuna, i bijes. i samosvijest Jage Škrinjaričke u času kad saznaje da ju je Imbra iznevjerio, a to se nijednom standardnom riječju ne bi tako učinkovito izrazilo. Svemu tome pridružuju se već spominjani kajkavski kolorit i manira usmenog pripovjedača da ponavljanjem bliskoznačnica ostvari osebujan rečenički ritam. A

time nismo iscrpili sve vrijednosti Kolarova izbora. Oštrinom, rskom skupova *hr* i *pr* u glagolima hrustila i prijetila dan je i zvukovni odraz Jagina škriguta i praska.

... *one tambure divno sekundiraju, dok bajs u dubokom basu kao medvjed brunda, brunda* (B, 206).

Bajs kao i *bas* uz riječi *dubok* i *brunda* imaju ovdje onomatopejsku vrijednost, ali bi zamjena kajkavizma *bajs* književnim *basom* prigušila onu mjesnu obojenost i unijela stanovitu pomutnju zbog višeznačnosti riječi *bas*.

Kao najsretniji stilistički izbor možemo prihvatiti one Kolarove kajkavizme koji pridonose kajkavskom koloritu, ali ujedno imaju i druge stilske funkcije.

... *ali eto udariše jesenske kiše, hladne i beskrajne, pa badava i ona staru golema ambrela, badava novi opanci, Janica se vraćala sva mokra, prozebla, prokislala do kosti, a plava kao šljiva.* (B, 202)

U toj slici *ambrela* je izražajnija od *kišobrana*. Trebalo je izraziti kontrast: golemi seljački *kišobran* nad gospodski lijepom, nježnom i elegantnom *Janicom*. Sve su *ambrele* jednake: seljačke, velike, grube, nezgrapne, crne, nelijepe, nema malih, finih *ambrela*, *ambrele* se čak ne dijele na muške i ženske. Kolar nijednom ne upotrebljava deminutiv *ambrelica*, iako mu kao dobrom kajkavcu deminutivi češće izlijeću ispod pera. A ta crna i ružna *Janičina ambrela* nekako je i zloslutni simbol njezine crne i grube sudbine. Sličnu, ako ne istu stilsku funkciju ima ta imenica u opisu jedne druge nesretne žene u Kolarovu vukomeričkom pripovjedačkom opusu. Opisujući *Ljubu Dugijanku*. »sasvim pristalu, veselu, a pomalo i djetinjastu« snašicu, »sitnu kao vrapčić, a kočopernu kao pjetlić«, pjesnički i uopće umjetnički »navudrenu«, pisac je u jednom času pokazuje u ovakvoj slici:

Ljuba je pod pazuhom ruke stisnula bičaljke i omašnu ambrelu. Istom je rukom podržavala okvir s vezom, u koji je pažljivo sa dva prsta desnice iglom uvodila svilene niti. (ŽIF, 124)

I tu je *golema ambrela* kontrast sitnoj ženici, a zajedno s onim *bičaljkom* donekle i simbol njezina stradanja.

Sudeći po strahovito svečanom držanju i po novim »ancugima« bijahu to sve ženidbeni odnosno ispitni kandidati. (ŽIF, 66-67)

Ancug nije narodna nošnja ni svakodnevno ruho. To je nedjeljna, blagdanska, svetačna, »mešna« oprava, pa nijedna druga riječ na ovome mjestu (*odijelo, oprava, odjeća*) ne bi dovoljno odrazila ne samo novost i ušćuvanost odijela nego ni ono svečano držanje i odnos pun pažnje i gizdavosti, kojim se seoski momci odnose prema svojim *ancugima* (gradskim odijelima koja su, ne tako davno, istisnula narodne nošnje).

Nisu još pravi civili. Bar ono prvih nekoliko dana ili dok se šajkača ne otrca i ne zamijeni kakvim škrljakom. (STG, 178)

Suprotstavljen šajkači, šešir ne bi izazvao onaj dojam koji izaziva škrljak. Šešir je gospodski uljez i značio bi novu promjenu u životu vojnika — povratnika. Međutim, nakon nekog vremena u kojem se bivši vojnik među svojim suseljanima samodopadno ističe vojničkom šajkačom kao znakom svoje pripadnosti velikom svijetu, sve se pomalo vraća u staru kolotečinu, svjetski se čovjek izjednačuje sa sredinom kojoj i pripada, a sve to najbolje simbolizira kakav stari, otrcani škrljak, tako različit i od šajkače i od modernog šešira.

. . . tepala mu i govorila o ćaći, koji je soldat i koji će se začuditi, kad vidi svojega dečka. (ŽIF, 109)

Riječi *soldat* i *dečko* ovdje možemo smatrati kajkavizmima premda su obje poznate i u drugim narječjima. Objе, kao i familijarizam *ćaća*, zapravo su dio nepotpunog upravnog govora, a pripadaju Ljubi Dugijanki, koja tepa svom sinčiću izražavajući pomoću njih svu svoju nježnost i prema sinu i prema dalekom mužu. *Ćaća* zvuči nježnije nego *otac*, a *dečko* i nježnije nego *momak*, *mladić* ili *sin*, i jače nego *dječak*, *dječaćić* ili *sinčić*. Majka, naime, u svom najakom sinčiću gleda već budućeg snažnog mladića.

Sastane, recimo, takva dama nekog čičicu, što se pogrbljen pod teretom vreće brašna vraća iz mlina ili dućana, a na njemu mjesto opjevane slikovite narodne nošnje jedino je slikovit pokrpani tur na hlačama koje su očito američanskog podrijetla. Ili opet neki »kumek« ide uz rollove. Nikakva heroizma u njegovu držanju! (ŽIF, 71)

U tom opisu mjesto riječi *kumek* mogla je stajati riječ *seljak*, ali tada bi se izgubio sav onaj katkad nadmoćni, katkad prezirni, katkad sućutni, katkad srditi, ali uvijek podejzenjivački gospodski ton koji zvuči iz riječi *kumek* kad je izgovara fina, novovjeka dama.

Tri jutra zemlje odlaze tako onim fiškalima Futačima . . . (ŽIF, 97)

Ni *odvjetnik*, ni *advokat* ne bi izrazio dovoljno sve one moralne i intelektualne osobine na koje pomišlja kajkavski seljak kada koga nazove *fiškalom* kao što su Jaguštovići nazvali buduću svojtu smatrajući je i sebičnom, i lukavom i opasnom, i potrebnom u isti mah.

Mesar pak (. . .) opsovao stotinu bogova »zalupanom mužu« . . . (K, 220)

Izraz »zalupanom mužu« daleko je jači nego književna zamjena »zaostalom seljaku«. Tu se zrcali stav trgovaca i prekupaca, koji su se bogatili na seoskoj zaostalosti i neukosti, ali i njihovo uvjerenje da je seljak nepopravljivo glup. Onaj koji je zaostao može još i pristići druge, naprednije, a teško će to učiniti tko je zalupan, zabijen, zatučen duboko u ilovaču ili kamen.

U staji nekih pet-šest krava, a med njima jedna šarena junica, već steona, lijepa, kao kakva frajlica. Baš je Jakobu za oko zapela. (STG, 172)

Lijepa kao frajlica – uobičajena je seljačka poredba, ali ne za svijet životinja. Svojom neprimjerenošću i neočekivanošću riječ *frajlica* izaziva osmijeh u čitatelja, ali izražava i nježnost kojom Jakob promatra željenu junicu.

Zamjerajući jezičnim čistuncima zbog pretjerivanja, Ivan Goran Kovačić piše: »Trebalo bi 'korenodupce' upozoriti da je u modernom stihu važan čak određeni vokal, koji se često nalazi na pravom mjestu samo u jednoj stanovitoj riječi, a upravo su tu oni, možda, izbacili iz hrvatskog jezika.«⁷ Na određeni način to vrijedi i za prozu. Poneki svoj kajkavizam, ili kakav provincijalizam, kojih u njegovu pripovijedanju ima, vjerojatno bi i sam Kolar opravdao ovakvim, Goranovim gledištem. Igra riječi, koja daje stanovitu zvukovnu draž rečenici, draga je ovome piscu. Zato ima više primjera, no navodim samo najizrazitije:

... *potvrđivali ostali, vadeći lule iz usta i pljuckajući na pod sočno, ali i točno pokraj svojih opanaka.* (K, 224)

Asonancije i aliteracije tu nisu samo zvukovni ures. One potenciraju piščevu ironiju nad nehigijenskim navikama junaka pripovijetke.

Volovi su ljepota: gojni i strojni, par složan, što može biti. (K, 218)

Slična zvukovna kombinacija u tom primjeru ostvaruje drukčiji učinak: podsjeća na uzvike bodrenja i gonjenja stoke. Za volju takvih efekata Kolar će iskoristiti sufikse koji nisu uobičajeni u književnom jeziku, bar ne u danoj riječi:

Zar da trpi, gdje Iva nju ne dira i ne gleda, a onamo se šulja u šikaru k Jagi Škrinjarićevoj, dok ona svinje čuva, toj staroj curetini, s kojom se na-težu svi seoski dečkiri i pastiri? (STG, 199)

Osim što se rimuje s *pastiri*, imenica *dečkiri* po svom sufiksu ima pejorativno značenje. Roža prezire one koji se zabavljaju s Jagom i ne smatra ih normalnim dečkima, nego dečkirima: nedoraslim, neozbiljnim momcima. Kako nemamo zgodnije riječi za nespretnog pubertetliju, riječ *dečkir* bi mogla ući i u hrvatski književni jezik u skladu s onim što je već Šenoa predlagao: »Mi mislimo da je temelj književnoga jezika štokavština i da ga popunjavati valja riječima iz kajkavskoga i čakavskoga narječja ako su te riječi po svojemu korijenu razumljive i štokavcu i ako u štokavštini uopće za koj` pojam riječi nema il' samo tuđa riječ ima.«⁸

Osobit je kajkavizam u Kolaru ultrasuperlativizacija pridjeva, odnosno upotreba svojevrsnog emfatičnog superlativa:

Otvoreno govoreći, nije bila baš prenajbolja. (B, 199)

To kaže svekrva o svojoj pokojnoj snahi Janici. Riječ se nalazi u štokavskom kontekstu u neupravnom citatu, ali je tipična kajkavska osobina. Odražava

⁷ I. Goran Kovačić, *Izabrana djela*, Zagreb, 1951., str. 355.—356.

⁸ A. Šenoa, članci i kritike, BINOZA, Zagreb, 1934., str. 196.

svekrvinu težnju da ne povrijedi pijetet prema mrtvima, po onoj »de mortuis nihil nisi bene«, ali i onu tobožnju objektivnost, istinoljubivost, u biti zapravo prilično prozirnju subjektivnost. Superlativ »najbolja« bio bi pretežak u situaciji kad Janicu po propisu tradicije valja ipak u prvom redu hvaliti. »Nije bila baš najbolja« značilo bi da je bila prilično loša, a »nije bila prenajbolja« znači da je bila dobra, ali ne i bez mane.

U tu kategoriju kajkavizama ide i upotreba apsolutnog superlativa tvorenog pomoću prefiksa pre-:

... *curi beskonačna, prežalosna kiša, čovjeku još srce i duša spava – o kako bi se divno spavalo!* (B, 191)

Tu bi i pozitiv »žalosna« sasvim dostajao, jer zimska kiša u rano jutro, iako jest žalosna, teško bi se moglo reći da je prežalosna, ali apsolutni superlativ uz jaču kajkavsku boju daje tekstu i stanovitu emocionalnu komponentu, jer kao da slutimo piščevu sućut nad Janičinim životom. Takav apsolutni superlativ kajkavci rado ponavljaju nakon pozitiva:

Vodio je Marko svatove gizdavo i pregizdavo. (B. 206)

To ponavljanje je ujedno i mala gradacija koja pripovijedanju daje afektivno obilježje, jer iz tog izraza kao da se čuje i divljenje svih onih koji su iz prikrajka ili iz same svatovske povorke uživali u Markovu barjaktarskom umijeću.

Sažimajući na kraju sve što je rečeno, možemo utvrditi da su Kolarovi kajkavizmi pretežno iz područja rječnika. Želeći biti što razumljiviji i nekajkavskom čitateljstvu, Kolar češće izbjegava fonološke kajkavske osobine. Osim u indirektnom citiranju svojih junaka kajkavaca on upotrebljava kajkavizme i u različitim opisima radi postizanja lokalnoga kolorita. U najnadahnutijim trenucima uspijeva izborom kajkavizama postići i druge stilske učinke pa se može reći da su mu gotovo svi kajkavizmi stilski funkcionalni, a mnogi pokazuju visok stupanj ekspresivnosti. Neki njegovi kajkavizmi mogli bi ući i u rječnik književnog jezika.

O DEKLINACIJI KAJKAVSKIH PREZIMENA S NEPOSTOJANIM *e*

Antun Šojat

Rasprave o književnoj deklinaciji prezimena s nepostojanim *e* započele su u prošlom stoljeću, potaknute osobito problemom paradigmatičke promjene prezimena velikoga hrvatskoga leksikografa Bogoslava Šuleka, podrijetlom Slo-